

LA COMEDIANTA

TAN bon punt la Marta Ramón va entrar a l'escenari, les companyes i companys, que esperaven al director per a començar l'assaig, se li aproparen, preguntant-li amb no fingida tafaneria:

—Es cert o no és cert el que es murmura?

—Si no aclariu la pregunta, no us podré pas respondre—exclamà, jovial, la comedianta.—Què es murmura? veiam, dieu!—va afegir amb interès.

—Que l'empresa tracta de cometre una mala acció amb vostè—digué un dels artistes.

—Amb mi?... Quins motius li he donat a l'empresa per a qué vulgui molestar-me?... Tot serán xafarderies d'escenari!

I, disciplent i magestuosa, la Marta Ramón anà a deixar l'abric a la seva cambra, on va romandre, solitària, fins que el director donà ordre de començar l'assaig.

Ella, realment, no tenia el més lleu indici de què es tractés de fer-la víctima de cap de les intrigues que són moneda corrent entre bastidors, però les paraules del company li havien suggerit recels i desconfiances, i a mesura que avançava l'assaig i podia contemplar l'actitud de les altres actrius, no tan afectuoses i expressives amb ella com els demés dies, s'arrelava i creixia el pressentiment d'un perill.

—Potser sí que es trama quelcom per a ombrejar la meva glòria! Són tantes les que m'envegen!—pensava la Marta, orgullosa de si mateixa; i poc a poc anà ensenyorint-se del seu pensament aquesta idea torturadora. Aprofitant un mutis, cridà a part al company que havia pronunciat les paraules que tant la preocupaven, i en tò baix, en tò de confidència, li preguntà:

— Quina mala acció es trama contra mi? Digui-m'ho, si ho sap!

—Jo no més puc repetir lo que m'ha dit l'oficial de comptaduria: que s'han fet proposicions a la Laura Rovira, tot just arribada d'Amèrica, per a ocupar el lloc de primera actriu en la nostra formació.

A l'escoltar aquestes paraules, la Marta Ramón hagué de fer un gran esforç per a no caure desmaiada. La noticia més tràgica, la més crudel amenaça, no li hauria produït ferida tan fonda com la que s'acabava d'obrir en la seva ànima.

—Oh no, no és possible que l'empresa abrigui tan vil intent! Prescindir de mi, de la Marta Ramón, de la que ha donat dies de glòria a l'escena pàtria; de la que durant deu anys consecutius ha sigut l'ànima d'aquest teatre; de la mimada del públic; de la predilecta de la crítica... oh, no, no! Qui seria prou agosat per a cometre semblant injustícia! Tot és una invenció tramada per la fantasia dels meus companys—es deia la Marta a si mateixa; però, malgrat aquestes reflexions, no retrobava la tranquil·litat que havia perdut a l'entrar a l'escenari.

Aquell dia el director era més cançoner que mai. Semblava que hi trobés goig en repetir passatges de l'obra, mentre ella frisava per a anar a aclarir d'una vegada els dubtes que la neguitejaven. Per fi la Marta feu la seva darrera escena, i tan bon punt estigué llesta, fugí com una esperitada vers el despatx de l'administrador.

—Es pot entrar?—demanà amb veu entelada per l'emoció.

—Ah, és vostè! passi, passi!—respongué, entre sorprès i contrariat, el qui era el «factotum» de l'empresa.—Segui i permeti 'm que acabi d'enllestir aquestes liquidacions—afegí, prenent lloc en la taula-escriptori i posant-se a escriure.

La Marta Ramón quedà corgelada davant d'aquella rebuda poc afectuosa. La que sempre havia sigut acollida en aquell despatx amb tots els honors i reverències, no podia resignar-se, sense que l'ànima se li fes a trossos, a merèixer el tracte que es dona al desconegut visitant inoportú.

Mentre l'administrador anava apilant números en les columnes del llibre de liquidacions, la Marta anava resseguint amb l'esguard aquelles parets curulles de fotografies pregonadores de la seva fama i testimonis muts dels seus triomfs de comedianta.

Tots els seus grans èxits revivien en aquells agrupaments de fotografies representant les heroïnes de les obres capdals del teatre modern, que ella havia plasmat amb el seu art incomparable; i davant la visió desvetlladora de records plaents i amables, la Marta se sentí més humiliada per la descortesia amb què per primer cop en la vida havia sigut rebuda.

El pressentiment que neguitejava a la Marta esdevingué sospita torturadora, i al creure's llançada, sense consideració ni respecte, del seu pedestal de glòria, els ulls se li omplenaren de llàgrimes. Ben prest, però, el sentiment de la dignitat ofesa triomfà de l'atuïdora impressió del desengany, i quan l'administrador, acabada la seva tasca, trencà el silenci amb el—Vostè dirà—de consuetut, la Marta pogué respondre serena i altiva com sempre:

—Voldria saber si l'empresa té cap queixa de mi.

—Puc assegurar-li que no.

—A què obeeixen, doncs, els rumors referents a la contracta d'una senyora amb pretensions de primera actriu?

—La indiscreció és pròpia del comediant—replicà l'administrador, volent esquivar la resposta.—No faci cas de res de lo que es digui a l'escenari.

—Per això vinc a preguntar-ho a vostè—insistí la Marta.—Es cert o no és cert que han contractat a altra primera actriu?

—Fins ara, no hi ha res concretat.

—Llavors, existeix el projecte de separar-me del lloc que vinc ocupant en la companyia. .?

—Miri, senyora...—botzinà l'administrador, sense saber com expressar el seu pensament—en el món tot evoluciona, tot canvia, tot es renova, i el públic, sap?... els autors... Vostè ja no té les energies d'altres temps, i certes obres ja són massa cansades per a qui des de fa tants anys ve soportant un treball feixuc i atuidor. Es per això que hem pensat en contractar a la Laura Rovira per a què s'encarregui de les primeres actrius brillants, reservant per a vostè les dames de caràcter.

Malgrat tenir el convencement de lo que havia de succeir, la Marta se sentí ferida en lo més pregon de la seva ànima. Intentant dominar la seva indignació, que pugnava per manifestar-se, preguntà encara:

—I la capçalera del cartell, com quedaria?

—Posant en el lloc de la primera actriu el nom de la Rovira i afegint-hi el de vostè amb l'epigraf de primera actriu de caràcter—respongué amb aplom l'administrador.

La Marta no pogué contenir més el vibrar dels seus nervis, i en tò descompost exclamà:

—El nom de la Laura Rovira, la qui ni serveix per a cordar-me les sabates, damunt del meu...! Oh no, mai! Que es pensen que no tinc dignitat! Encara hi ha classes entre els comediants. La Marta Ramón no consentirà mai que les que li han servit de partiquines ocupin un nivell més alt que ella en el cartell.—I resolta, sense atendre rèpliques ni consells, posà terme a la conversa, dient:

—Faci'm el compte, que no vull posar més els peus en aquest teatre mentre hi hagi aquesta empresa.

L'administrador, satisfet fins a cert punt de què la Marta precipités el debut de la nova primera actriu, accedí sense rèplica a l'imperiós requeriment de la despitada artista, fent constar que no era l'empresa qui la despedia, sinó ella qui abandonava a l'empresa.

La Marta se n'anà a la seva llar segura de què els seus companys protestarien de l'atropell de què se la feia víctima; de què la premsa censuraria aital manca de respecte i de consideració als artistes eminents; de què el públic la reclamaria amb insistència, i de què no havien de passar moltes hores sense que altra empresa li anés a oferir un lloc d'honor en qualque formació. Com s'enganyava!

Al pocs dies d'actuació, la novella actriu fou l'ídol que anà esborrant poc a poc el record dels triomfs de la seva antecessora.

Entant, la Marta Ramón plorava, en l'isolament del seu piset modest, la ingratitud i la inconstància dels públics.

Als pocs dies de romandre oblidada, de trobar-se lluny de l'escenari, de no escoltar aplaudiments, semblava presa d'una cruenta malaltia. No era pas la mateixa; estava desfigurada; ningú hauria endevinat en ella a la dona formosa, esculptural, a la que deu anys enrera els públics adulaven i els adoradors perseguien.

Tot s'afeblí en ella: il·lusions, alegries, esperances... tot, menys l'orgull artístic. Ella era primera actriu indiscutible i famosa, i abans s'hauria deixat rosegar per la misèria que acceptar la contracta de característica que li oferien com una almoina.

Va preferir anar vivint dels «bolos» de dia festiu que li proporcionaven els aficionats. Ells la mimaven, feien reflorir la seva glòria, i en els programes hi posaven el seu nom estampat amb les lletres més vistoses que hi havia a les impremtes.

La Marta Ramón sapigué soportar la misèria, sostinguda per un sentiment de dignitat artística. Va passar molts dies sense menjar, però va morir sense que el seu nom hagués anat sota del de les altres actrius de la seva època.

PERE CAVALLÉ.